

*Uit de doelstellingen van [Curriculum.nu](https://www.curriculum.nu) blijkt dat er binnen scholen behoefte is aan meer samenhang en minder overlappendheid in het onderwijsprogramma. Daarnaast wordt gezocht naar een betere balans tussen de hoofddoelen van het onderwijs: kennisoverdracht, persoonlijke ontwikkeling en voorbereiding op deelname aan de maatschappij. Op de [Nieuwste School in Tilburg](https://www.nieuwste-school.nl) brengen we deze doelstellingen al enkele jaren in de praktijk, bijvoorbeeld met het thema 'hedendaags terrorisme' in de bovenbouw. Dit artikel is een geupdate versie van het artikel dat eerder in *Didactief* verscheen.*

Lange tijd hebben we als docenten humanics (de mens en maatschappijvakken) op de Nieuwste School gezocht naar overlap in kennis tussen onze vakken. Dit bleek echter weinig succesvol te zijn. De aangeboden kennis was oppervlakkig en onsamenvattend. Er bleek een andere aanpak nodig om tot betekenisvol en diep leren te komen waarbij een leerling nieuwe kennis en vaardigheden bewust integreert in kennis en vaardigheden die hij/zij al heeft.

Met behulp van een subsidie van het [Leraar Ontwikkelfonds](https://www.leraarontwikkelfonds.nl) hebben we de samenwerking gevonden in een gezamenlijke visie en vakoverstijgende vaardigheden. Vanuit deze toekomstgerichte visie werken we waar mogelijk thematisch aan de grote vraagstukken van deze tijd: klimaatverandering, smart cities, globalisering, ongelijkheid en democratie. Over hoe we dit ingepast hebben in het PTA schreven we eerder [deze blog](#).

Verandering brengt je verder!
De Nieuwste School
mavo · havo · vwo

Humanities

The future shapes the present

“Dit zijn de vaardigheden waarmee je onze wereld in de toekomst op een verantwoorde manier zult vormgeven.”

- Argumenteren**
Ik nuanceer, verdedig en bestrijd een stelling en maak daarbij gebruik van mijn vaardigheden om te argumenteren.
- Verbanden leggen**
Ik kan verbanden leggen tussen historische, actuele en toekomstige gebeurtenissen en ontwikkelingen, waar mogelijk op verschillende schaalniveaus.
- Meer dan een waarheid**
Ik realiseer me dat er meer dan één waarheid is. Mensen in andere delen van de wereld of in andere tijden kunnen anders tegen 'mijn' waarheid aankijken.
- Handen uit de mouwen**
Ik steek de handen uit de mouwen en ik neem zelfstandig verantwoordelijkheid voor gemeenschappelijke belangen binnen en of buiten de school.
- Weloverwogen oordeel**
Ik kom op basis van informatie uit betrouwbare, representatieve bronnen tot een weloverwogen oordeel vanuit verschillende invalshoeken.
- Betekenis geven**
Ik pas algemene theorieën, modellen, werkwijzen toe op historische, actuele en toekomstige vraagstukken. Hiermee geef ik betekenis aan kennis.

Welke vaardigheid staat dit thema centraal?

Bij elk vakoverstijgend thema willen we echter de eigenheid van de vakken behouden. Enerzijds om te voldoen aan de exameneisen, anderzijds omdat we krachtige kennis willen aanbieden. Kennis is 'krachtig' wanneer je dit kunt gebruiken om vraagstukken te analyseren en hiervoor oplossingen te bedenken. [Krachtige kennis](#) is vakspecifiek en kan alleen aangeboden worden door vakdocenten.

Deze kennis staat tegenover 'gezond-verstand-kennis' die je opdoet door eigen ervaring. Zo zien leerlingen terroristen als gewelddadige moslims. Een beeld dat zij in de media steeds bevestigd zien.

Moslimterrorisme; een onoplosbaar probleem?

Een van de grote vraagstukken die we vakoverstijgend hebben aangeboden is hedendaags terrorisme. Een onderwerp waar leerlingen regelmatig mee geconfronteerd worden: media-aandacht rondom (mogelijke) aanslagen, extreme beveiliging bij grote evenementen, extra controles op vliegvelden en het aflassen van schoolreisjes.

Het doel dat we met dit thema voor oog hadden was dat leerlingen een genuanceerder beeld zouden krijgen van terrorisme dan de media schetst. Terrorisme is een ingewikkeld probleem van alle tijden waar geen kant en klare oplossing voor is. De humanicsvaardigheid 'weloverwogen oordelen' stond het hele thema dan ook centraal.

Gedurende vijf weken zijn leerlingen acht uur in de week ondergedompeld in dit vraagstuk. De nadruk lag bij geschiedenis op de definitie en de verschillende golven van terrorisme (tijdvak 9 en 10). Bij aardrijkskunde gingen de leerlingen op zoek naar de oorzaken van terrorisme (samenhangen en verschillen in de wereld, domein B2) en bij maatschappijleer werd aandacht besteed aan radicalisering en de invloed van de media (domeinen rechtsstaat en pluriforme samenleving, domein B en E). Bij Nederlands stonden debattechnieken centraal (mondelijke taalvaardigheid, domein B).

Aardrijkskunde

Is bevolkingsgroei een oorzaak van terrorisme? In Zonen grijpen de wereldmacht (Heinsohn, 2008) legt Gunnar Heinsohn een verband tussen de snelle bevolkingsgroei in een land en de spanningen die daarmee gepaard gaan. Heinsohn beweert dat een overschot aan jongeren zonder goede opleiding en zicht op werk een belangrijke bron voor onrust, terrorisme en oorlog is. Door deze theorie in de les middels een 'living graph' opdracht te koppelen aan het demografisch transitie-model legden leerlingen een relatie tussen bevolkingsgroei en terrorisme.

Geschiedenis

Door terrorisme in historisch perspectief te plaatsen kunnen enkele hardnekkige mythes bestreden worden. Zo blijkt het religieus terrorisme slechts een van de vele vormen van terrorisme. Daarnaast werden veel antikoloniale vrijheidsstrijders eerst als terrorist en nu juist als held gezien.

Maatschappijleer

Waarom worden mensen terrorist? Wat is de rol van de media? Moet de overheid zich aan de wet houden bij het bestrijden van terrorisme? Deze en andere vragen stonden centraal bij Maatschappijleer.

Nederlands

Bij het vak Nederlands werd aandacht besteed aan het schrijven van een opzetbeurt en debattechnieken. Argumenten werden gevormd op basis van de informatie uit de lessen aardrijkskunde, geschiedenis en maatschappijleer.

Tijdens de lessen aardrijkskunde, maatschappijleer en geschiedenis verzamelden de leerlingen argumenten vóór- en tegen de volgende stellingen:

- Armoede is de belangrijkste oorzaak van terrorisme.
- Hedendaags terrorisme is een reactie op westerse dominantie.
- Het is een illusie dat terrorisme uit te bannen is.
- De rechtsstaat is een belemmering voor het bestrijden van terrorisme.

Een week voor het afsluitende debat kregen leerlingen te horen over welke stellingen ze in debat moesten, en of ze voor of tegen de stelling waren. In een debat van tien minuten probeerden leerlingen elkaar te overtuigen. Dit debat was de afsluiting van het thema en werd beoordeeld met een cijfer voor de vier betrokken vakken. Het creatief en flexibel toepassen van de opgedane kennis tijdens het debat zorgt ervoor dat dit opgeslagen wordt in het lange termijngeheugen ([Weinstein, 2019](#)).

Van gezond-verstand-kennis naar krachtige kennis

Bij de start van het thema hebben we de voorkennis over terrorisme in kaart gebracht. Het resultaat hiervan is samengevat in figuur 1. De leerlingen zagen terrorisme als een gewelddadig en religieus fenomeen. Terroristen zijn door en door slecht. In de toekomst neemt dit probleem alleen maar toe.

Een oplossing voor terrorisme is er niet.

Figuur 1: gezond-verstandkennis (start thema)

hema hebben we nogmaals geïnventariseerd hoe leerlingen tegen terrorisme aankeken (zie figuur 2). Leerlingen bleken in deze korte tijd een heleboel nieuwe kennis en inzichten opgedaan te hebben. “Wow, wat was ik dom. Ik wist alleen dat het iets met IS en het Midden-Oosten was”, zei een leerling verbaasd toen hij terugkeek naar wat hij enkele weken daarvoor had opgeschreven.

Figuur 2: krachtige kennis (einde thema)

Opvallend was dat leerlingen achteraf aangaven dat er zoveel meer achter zit dan zij in eerste instantie dachten. Factoren als ongelijkheid, ontwikkeling, klimaatverandering, bevolkingsgroei en xenofobie dragen bij aan het ontstaan van terrorisme. Eén leerling zei dan ook: *“Ik weet nu nog steeds niet wat de oorzaak is van terrorisme, maar ik snap nu wel dat het super ingewikkeld is. Op het journaal kunnen ze toch nooit in een paar minuten vertellen hoe het zit?”*

Waar leerlingen eerst dachten dat terroristen enkel gewelddadig slechte mensen waren, heeft het toegenomen inzicht geleid tot meer begrip voor de motieven van terroristen. Daarnaast plaatsen leerlingen het fenomeen meer in een historisch perspectief doordat zij inzien dat er in de loop van de geschiedenis verschillende golven van terrorisme zijn geweest. Waar leerlingen eerst geen oplossing zagen, zien zij nu een scala aan oplossingen, zoals radicalisering en/of klimaatverandering tegengaan, zorgen voor ontwikkeling van landen en aandacht besteden aan terrorisme in de media (zie figuur 3).

Figuur 3: mogelijke oplossingen terrorisme (einde thema)

Conclusie

Hoewel we zeker niet pretenderen het complexe vraagstuk terrorisme volledig ontrafeld te hebben, hebben leerlingen dit thema krachtige historische, geografische en maatschappelijke kennis eigen gemaakt. Hiermee kwamen zij tot een meer weloverwogen oordeel. Dit kwam naar voren in de argumenten tijdens het debat.

“Als de media zich niet terughoudender opstelt bij aanslagen of dreigingen, dan komt aan deze golf van terrorisme voorlopig geen einde.” (4 vwo leerling tijdens het debat).

“De opwarming van het klimaat moet stoppen! Dit is een betere oplossing voor terrorisme dan het bombarderen van IS in Irak en Syrië.” (4 havo leerling tijdens het debat).

Door thema's op De Nieuwste School vakoverstijgend aan te bieden zijn we in staat om leerlingen op een structurele manier zowel vakkennis als vakoverstijgende vaardigheden mee te geven waarmee ze onze wereld in de toekomst op een verantwoorde manier zullen vormgeven.

Literatuur

Koopman, M. (2017). Diep Leren, praktische handreiking voor het bevorderen van diep leren bij leerlingen in het voortgezet onderwijs. Eindhoven, Nederland: Eindhoven School of Education.

Béneker, T. (2013), Toekomstgericht onderwijs in de gammavakken. Lectorale rede. Tilburg: Fontys lerarenopleiding Tilburg.